

Ministry of JUSTICE

પ્રસ્તાવના

અમારા જીવનનાં દરેક પાસાંને અસર કરતાં અનેક કાયદાઓ મંજૂર થયેલાં છે. કેટલીક વખત અમારાં મૂળભૂત હક્કો ખરેખર શું છે તે જાણવું અમારાં માટે અઘરું હોઈ શકે છે. પચાસથી વધુ વર્ષો પહેલાં બ્રિટને અમારી મૂળભૂત સ્વાધીનતાને માનવ અધિકાર પરના યુરોપીય સંધિનામામાં (ઈ.સી.એચ.આર.) સ્થાપવામાં મદદ કરી હતી. પરંતુ અમારે સંધિનામા દ્વારા બચાવનો હક્ક મેળવવા માટે સ્ટ્રાસબુર્ગ સુધી જવું પડતું હતું.

માનવ અધિકાર અધિનિયમ એટલે કે અમે અમારાં અધિકારોને અહીં યુ.કે. માં સલામત રાખી શકીએ છીએ. અને અમે અમારા મૂળભૂત મૂલ્યો અને ધોરણો વિશે વધારે સ્પષ્ટ હોઈ શકીએ. આ હસ્તપત્રિકા માનવ અધિકાર અધિનિયમનો પરિચય કરાવે છે અને તે કેવી રીતે કામ કરે છે તે કહે છે. યુ.કે. ની સરકારોએ પચાસથી વધુ વર્ષોથી યુરોપીય સંધિનામાનું સન્માન કર્યું છે. તેથી તમને કદાચ ક્યારેય અધિનિયમની જરૂર પડશે નહીં. પણ અગર તમારાં અધિકારોનું ક્યારેય ઉલ્લંઘન થયું હોય તો એ જાણવું સારું રહેશે કે તમે તેનાં વિશે કાંઈક કરી શકો છો.

માનવ અધિકાર અધિનિયમ શું છે?

માનવ અધિકાર અધિનિયમ 1998 એ એક કાયદો છે, જે ઓક્ટોબર 2000 થી અમલમાં મુકાયો. તે યુ.કે. માં માનવ અધિકારો પરનાં યુરોપીય સંધિનામાના મૂળભૂત અધિકારો અને સ્વતંત્રતાને વધુ મહત્વ આપે છે.

તે શું કરે છે?

કાયદો ત્રણ સહેલા પગલાં લે છે:

- તે જાહેર સત્તાધિકારી, જેવા કે, સરકારી વિભાગ, સ્થાનિક સત્તાધિકારી અથવા પોલીસ માટે સંધિનામા અધિકારોનું ઉલ્લંઘન કરવું ગેરકાયદેસર

બનાવે છે, સિવાય કે સંસદના કોઈ અધિનિયમ પ્રમાણે તેને માટે બીજી કોઈ પણ રીતે કામ કરવાનું શક્ય ન હોય

- એનો અર્થ એવો થાય છે કે, યુ.કે.ના કોઈ પણ ન્યાયાલયમાં અથવા પંચ સાથે માનવ અધિકારનાં મુકદ્દમાઓ ચાલી શકે છે. જ્યાં સુધી અધિનિયમ ન હતો ત્યાંસુધી, જે કોઈને પણ તેમનાં સંધિનામા હેઠળના અધિકારોનું ઉલ્લંઘન થતું હોય એવું લાગ્યું હોય તેમને સ્ટ્રાસબુર્ગમાં માનવ અધિકારની યુરોપીય ન્યાયાલયમાં જવું પડતું હતું
- તે કહે છે કે અગર શક્ય હોય તો યુ.કે. નાં બધાં કાયદાઓને એવો અર્થ આપવો જોઈએ કે જે સંધિનામાના અધિકારો સાથે બંધબેસતો હોય. અગર ન્યાયાલય કહે કે એ શક્ય નથી તો શું કરવું એ નક્કી કરવું સંસદનાં હાથમાં છે.

માનવ અધિકારો પરનું યુરોપીય સંધિનામું શું છે?

આ એક સૌથી પહેલું અને સૌથી મહત્વનું કરારનામું છે જે યુરોપની કાઉન્સિલે મંજૂર કર્યું હતું. યુરોપની કાઉન્સિલ રાષ્ટ્રોનો એક સમૂહ છે કે જેને સર વિન્સ્ટન ચર્ચિલે બીજા વિશ્વ યુદ્ધ બાદ એકત્રિત થવાનું આમંત્રણ આપ્યું હતું જેથી આવા અત્યાચારો અને કુરતાનાં કાર્યો ને ફરીથી થતાં રોકી શકાય.

યુરોપની કાઉન્સિલ યુરોપીય યુનિયન (ઈ.યુ.) કરતાં તદ્દન જુદી છે. સ્ટ્રાસબુર્ગમાં તેનું પોતાનું માનવ અધિકારોનું ન્યાયાલય છે. તમે ઈ.સી.એચ.આર. હેઠળ તમારાં હક્કો પર દાવો કરવા માટે અત્યારસુધી સ્ટ્રાસબુર્ગમાં જઈ શકતા હતા.

જોકે 2000 સુધી, ઈ.સી.એચ.આર., યુ.કે. નાં સ્થાનિક કાયદાનો હિસ્સો ન હતો. તેથી અમારાં ન્યાયાલયો સામાન્યરીતે દાવાઓનાં વહેવાર કરી શકતા ન હતા.

તમારાં સંધિનામા અધિકારો

માનવ અધિકાર અધિનિયમમાં સોળ મૂળભૂત હકો છે, જે બધાં માનવ અધિકાર પરનાં યુરોપીય સંધિનામામાંથી લેવામાં આવ્યાં છે. તે માત્ર જીંદગી અને મોતથી સંબંધિત વિષયો જેવા કે, પીડા અને કતલમાંથી મુક્તિ પર જ અસર ના કરતા હોઈ; તે તમારાં દરરોજનાં અધિકારો પર પણ અસર કરે છે : તમે જે કાંઈ કહી શકો અને કરી શકો, તમારી માન્યતાઓ, તમારો એક ન્યાયપૂર્ણ સુનાવણીનો હક અને અન્ય ઘણાં એવા જ મૂળભૂત હકો.

(કલમ 1 પ્રાસ્તાવિક છે)

કલમ 2

જીવવાનો હક

તમને તમારી જીંદગી બચાવવાનો કાયદેસર નિઃસંશય અધિકાર છે. તેમાં માત્ર અમુક નિશ્ચિત ખુબ જ થોડાં સંજોગો છે જ્યાં કોઈકની જાન લેવાનું રાજ્યને સ્વીકાર્ય છે, ઉદાહરણ તરીકે, અગર પોલીસ અધિકારી સ્વબચાવમાં વાજબી રીતે પગલાં લે.

કલમ 3

પીડાનો નિષેધ

તમને તમારી જાતને પીડાવા ના દેવાનો અથવા તમારી સાથે કરવામાં આવનારી વર્તાણુક અથવા તમને થનારી સજા અમાનુષ કે અપમાનજનક ના હોવા દેવાનો નિઃસંશય અધિકાર છે.

કલમ 4

ગુલામી અને વેઠનો નિષેધ

તમને તમારી જાતને ગુલામ તરીકેની વર્તાણુક ના મેળવવાનો અથવા તમારા પાસે અમુક પ્રકારની વેઠ ના કરાવવાનો નિઃસંશય અધિકાર છે.

કલમ 5

સ્વાધીનતા અને સુરક્ષાનો અધિકાર

તમારી સ્વાધીનતાથી વંચિત ના રહો એનો તમને અધિકાર છે - ‘ ધરપકડ થવી અથવા અટકાયત થવી’ - સિવાય કે કલમમાં જણાવેલાં થોડાંક કિસ્સાઓ માટે (ઉદાહરણ તરીકે, જ્યારે તમારા પર શક થાય અથવા તમને કરેલા ગુના માટે સજા થાય) અને જ્યારે આ સ્પષ્ટ કાનૂની કાર્યપદ્ધતિ દ્વારા વાજબી ઠેરવવામાં આવે ત્યારે.

કલમ 6

ન્યાયપૂર્ણ સુનાવણીનો અધિકાર

તમને વાજબી સમયગાળામાં ન્યાયપૂર્ણ અને જાહેર સુનાવણીનો અધિકાર છે. આ તમારા પર લગાડવામાં આવેલાં ગુનાહીત આરોપો અથવા તમારા નાગરિક અધિકારો અને કર્તવ્યો સાથે સંબંધિત કિસ્સાઓના નિરાકરણ માટે પણ લાગુ પડે છે. સુનાવણી કાયદા દ્વારા સ્થાપવામાં આવેલા એક સ્વતંત્ર અને નિષ્પક્ષ પંચ દ્વારા થવી જોઈએ. જનતાને સુનાવણીમાંથી બાકાત કરવી શક્ય છે (જો કે ચુકાદામાં નહીં) અગર રાષ્ટ્રીય સુરક્ષિતતા અથવા જાહેર વ્યવસ્થા જેવી બાબતોનું રક્ષણ કરવું જરૂરી હોય.

જો તે ગુનાહિત આરોપ હોય તો કાયદા દ્વારા જ્યાં સુધી તમે દોષી પુરવાર થાવ નહીં ત્યાં સુધી તમને નિર્દોષ માનવામાં આવશે અને તમને અમુક નિશ્ચિત અધિકારો પોતાના બચાવ માટે છે.

કલમ 7

કાયદા વગર સજા નહીં

તમને સાધારણરીતે ગુનેગાર ના સાબિત થવાનો અધિકાર એ અપકૃત્ય માટે છે, કે જ્યારે તમે એ ક્રિયા કરતા હતા તે દરમિયાન તે ગુનાહિત ન હતી. અપકૃત્ય કર્યા બદલ પાછળથી થનારી સજાના વધારા સામે પણ તમને રક્ષણ આપવામાં આવે છે.

મર્યાદિત અધિકારો

કલમ 8 થી 11 નાં અધિકારો કદાચ મર્યાદિત હોઈ શકે છે જો કોઈ મહત્વનો ઉદ્દેશ સાધ્ય કરવો જરૂરી હોય.

દરેક કલમ, કે જે મર્યાદિત હોઈ શકે છે, તેના નિશ્ચિત ઉદ્દેશો જુદા જુદા છે, પણ તેમાં જાહેર સ્વાસ્થ્યનું રક્ષણ અથવા સુરક્ષિતતા, ગુનેગારી રોકવી, અને અન્ય લોકોનાં અધિકારોનું રક્ષણ કરવા જેવી બાબતોનો સમાવેશ થાય છે.

કલમ 8

ખાનગી અને કૌટુંબિક જીવનમાં સન્માનનો અધિકાર

તમને તમારાં ખાનગી અને કૌટુંબિક જીવનમાં, તમારાં ઘર માટે અને તમારાં પત્રવહેવાર માટે સન્માનનો અધિકાર છે. આ અધિકાર ચોક્કસ સંજોગોમાં જ મર્યાદિત કરી શકાય છે.

કલમ 9

વિચારોનું, વિવેકબુદ્ધિ અને ધર્મનું સ્વાતંત્ર્ય

તમે વિચારોની વિશાળ હારમાળા, માન્યતાઓ અને વિચારો તેમજ ધાર્મિક માન્યતાઓ ધરાવવા માટે સ્વતંત્ર છો. માત્ર ચોક્કસ સંજોગોમાં જ મર્યાદા માટે પરવાનગી છે.

કલમ 10

વિચારો વ્યક્ત કરવાની સ્વતંત્રતા

તમને તમારી જાતે અથવા જુથમાં તમારાં મતો ધરાવવાનું અને તમારાં વિચારોને વ્યક્ત કરવાનું સ્વાતંત્ર્ય છે. અગર તે અપ્રિય અથવા ખલેલ કરનાર હોય તો પણ એને આ લાગુ પડે છે. માત્ર ચોક્કસ સંજોગોમાં જ આ અધિકારને મર્યાદિત કરી શકાય છે.

કલમ 11

એકઠા થવાની અને સહયોગ કરવા માટેની સ્વતંત્રતા

તમને અન્ય લોકો સાથે શાંતિપૂર્વક એકઠા થવાનો અધિકાર છે. તમને અન્ય લોકો સાથે સહયોગ કરવા પણ અધિકાર છે જેમાં મજૂર સંઘ સ્થાપવાનો અધિકાર પણ સામેલ છે. ચોક્કસ સંજોગોમાં આ અધિકારોને મર્યાદિત કરવામાં આવી શકે છે.

કલમ 12

લગ્નનો અધિકાર

પુરુષો અને સ્ત્રીઓને લગ્ન કરીને તેમનું કુટુંબ શરૂ કરવાનો અધિકાર છે. આ કેવી રીતે અને કેટલી ઉંમરે થવું જોઈએ એ રાષ્ટ્રીય કાયદો હજુ પણ નિશ્ચિત કરે છે.

(કલમ 13 માનવ અધિકાર અધિનિયમમાં સામેલ નથી)

કલમ 14

ભેદભાવનો નિષેધ

સંધિનામાના અધિકારો લાગુ પડવાને લીધે તમારો અધિકાર છે કે, તમને તમારી જાતી, ધર્મ, લિંગ, રાજકીય દૃષ્ટિકોણ અથવા અન્ય કોઈ દરજ્જાને લીધે તમારી સાથે જુદી રીતે વર્તન ના થવું જોઈએ, સિવાય કે આને તટસ્થપણે વાજબી ઠેરવી શકો. દરજ્જો કોઈ પણ હોય, દરેકને સંધિનામાના અધિકાર સુધી પહોંચવાની સમાન તક હોવી જોઈએ.

પ્રોટોકોલ 1 ની કલમ 1

મિલ્કતનું રક્ષણ

તમારા માલિકી હક્ક નો શાંતિપૂર્વક આનંદ લેવાનો તમને અધિકાર છે. જાહેર સત્તાધિકારી સામાન્યરીતે માલિકી હક્ક ધરાવતી વસ્તુઓ અથવા તેનો વપરાશ તમે કેવી રીતે કરો છો તેમાં ચોક્કસ મર્યાદિત સંજોગો સિવાય દખલ કરતાં નથી.

પ્રોટોકોલ 1 ની કલમ 2

શિક્ષણનો અધિકાર

તમને શિક્ષણ પદ્ધતિમાં પ્રવેશ નકારવામાં ન આવે એ તમારો અધિકાર છે.

¹ (' પ્રોટોકોલ' સંધિનામામાં પછીથી કરવામા આવેલો ઉમેરો છે.)

પ્રોટોકોલ 1 ની કલમ 3

મુક્ત ચૂંટણી માટેનો અધિકાર

વિધાનમંડળનાં સદસ્યોની ચૂંટણીઓ (ઉદાહરણ તરીકે, સંસદ) મુક્ત અને ન્યાયપૂર્ણ રીતે ગુપ્ત મતદાન દ્વારા થવી જોઈએ. જે મત આપવા માટે માન્ય છે તેમનાં પર કેટલીક યોગ્યતાઓ લાદવામાં આવી શકે છે (ઉદાહરણ તરીકે, ઓછામાં ઓછી ઉંમર).

પ્રોટોકોલ 6 / પ્રોટોકોલ 13 ની કલમ 1

મૃત્યુદંડની નાબૂદી

પ્રોટોકોલ 6 એ મૃત્યુદંડને નાબૂદ કરી નાખ્યો છે પરંતુ યુદ્ધ સમય દરમિયાન થોડાંક મર્યાદીત અપવાદો સાથે તે પણ માત્ર સ્પષ્ટ ચોક્કસ કાયદાને આધિન. પ્રોટોકોલ 13 એ પ્રોટોકોલ 6 નું સ્થાન લીધું છે અને મૃત્યુદંડને બધાં જ સંજોગોમાં નાબૂદ કરી નાખ્યો છે.

માનવ અધિકાર અધિનિયમ મારા પર કેવી રીતે અસર કરે છે?

- શું માનવ અધિકાર અધિનિયમ મારા અધિકારોને બદલે છે?

ના. પણ માનવ અધિકાર અધિનિયમ તમારાં અધિકારોને ખુબ જ જલદીથી અને સહેલાઈથી મેળવવામાં મદદ કરે છે. સ્ટ્રાસબુર્ગ જવા કરતાં હવે તમે તમારો મુકદ્દમો યુ.કે. નાં ન્યાયાલયમાં લાવી શકો છો.

- શું માનવ અધિકાર અધિનિયમ સરકાર અને જાહેર સત્તાધિકારીઓની વર્તણૂકની રીત પર અસર કરે છે?

હા. માનવ અધિકાર અધિનિયમ એ કહે છે કે બધા જાહેર સત્તાધિકારીઓ જ્યારે તેઓ તમને અસર કરતાં નિર્ણયો લે છે ત્યારે તમારાં અધિકારો પર પુરતું ધ્યાન આપશે. જાહેર સત્તાધિકારીઓમાં આમનો સમાવેશ થાય છે જેવા કે, સરકારી વિભાગો, તમારા સ્થાનિક સત્તાધિકારી અથવા સ્વાસ્થ્ય સત્તાધિકારી અને એજન્સીઓ જેવી કે, પોલીસ, ન્યાયાલયો અને ખાનગી કંપનીઓ જ્યારે તેઓ કોઈ જાહેર કાર્ય કરતી હોય.

એમાં કાંઈ નવું નથી – અધિકારોનું સન્માન અને અધિકારો અને જવાબદારીઓનું સંતુલન એ આ દેશની જાહેર સેવાનો હંમેશાથી જ મહત્વપૂર્ણ હિસ્સો છે. પણ માનવ

અધિકાર અધિનિયમ એ સુનિશ્ચિત કરે છે કે, જે તમારા કરતા હોદ્દામાં ઉપર છે તેઓ ધ્યાન રાખે કે તેઓ તમારા અધિકારો પર આપખુદી ના કરે, પછી ભલે તેમને એવું લાગે કે તેઓ આ કામ કોઈ સારા કારણ માટે કરી રહ્યાં છે. જે સંતુલન તેઓ હાંસલ કરી રહ્યાં છે તે અંગે તેમને સાવધાન રહેવું પડશે અને ગંભીરતાથી વિચારવું પડશે કે કેવી રીતે કોઈ પણ વ્યક્તિને ઓછામાં ઓછું નુકસાન પહોંચવાની સંભાવના હોય.

દર વખતે જ્યારે સરકાર નવા કાયદાનો પ્રસ્તાવ સંસદમાં રાખે છે, ત્યારે જવાબદાર મંત્રીએ માનવ અધિકાર અધિનિયમ અંતર્ગત એવું વિધાન કરવું પડે છે કે કેવી રીતે આ નવો કાયદો સંધિનામાના અધિકારો સાથે બંધબેસતો થાય છે.

- **કોઈ અંગત વ્યક્તિ કે જે મારા અધિકારોનું ઉલ્લંઘન કરતી હોય તેના વિરુદ્ધ હું માનવ અધિકાર અધિનિયમનો ઉપયોગ કરી શકું?**

સીધી રીતે નહીં. સંધિનામા અધિકારોનું ઉલ્લંઘન કરતી અન્ય વ્યક્તિ વિરુદ્ધ તમે દાવો કરી શકતાં નથી અથવા તમારા વિરુદ્ધ તે દાવો કરી શકતો નથી. પણ તમે પરોક્ષ રીતે લાભ લઈ શકો કારણ કે માનવ અધિકાર અધિનિયમનો અર્થ એ થાય છે કે બધા કાયદાઓને એવા અર્થ અને પ્રભાવ પ્રદાન કરવા જોઈએ જે સંધિનામા અધિકારો જોડે શક્ય એટલાં બંધબેસતાં હોય. જો તમારા અધિકારો લેખિતમાં હોય તો તેઓ માટે આગ્રહ રાખવો ખૂબ જ સહેલો છે. તમે તે વ્યક્તિને આ દાખવી શકો છો જે તમારી ધારણા મુજબ આની ઉપેક્ષા કરે છે.

- **પણ જવાબદારીઓનું શું? શું અધિનિયમમાં મારા અધિકારો અમર્યાદિત છે?**

એમ નથી. માનવ અધિકાર અધિનિયમ પ્રમાણે ઘણાખરા અધિકારોની કોઈ સીમા છે જે બીજાના અધિકારોને ગેરવાજબી અસર કરતાં રોકવા માટે છે -અથવા મોટા જનસમુદાયના અધિકારોનું ઉલ્લંઘન ના કરવા માટે છે. લોકશાહી સમાજમાં દરેકને અધિકારો છે. તમારો અધિકાર પહેલાં પણ એવું અન્ય દરેક માટે પણ છે. તેથી આપણે બધાએ આપણા અધિકારો પર કોઈ સીમાનો સ્વિકાર કરવો પડશે જેથી એવી ખાત્રી કરી શકાય કે બીજાઓ સાથે વાજબી વર્તણૂક થાય છે.

દાખલા તરીકે, કોઈનો સ્વાધીનતાનો અધિકાર સિમિત કરવો પડશે જો તેઓએ ગુનો આચર્યો હશે. વાણીસ્વાતંત્ર્યનો અર્થ એવો નથી કે તમને ભરચક ખંડમાં ‘ આગ આગ!’ એમ બૂમાબૂમ કરવાનું સ્વાતંત્ર્ય છે, જ્યારે ત્યાં કંઈ નથી.

● **માનવ અધિકાર અધિનિયમે ખરેખર કાંઈ પરિવર્તન કર્યું છે?**

આ ઉચ્ચ શ્રેણીનો કાયદો છે જે બીજા બધા કાયદાઓને અસર કરે છે. અધિકારો અને તેની મર્યાદાઓ ખરેખર પાયાના મૂલ્યોનો એક સમુહ છે. અધિકારોનો આદર અને તેને લગતું સર્વકાંઈ લોકોની વિચારધારા તથા વર્તણૂકમાં પરિવર્તન લાવવા અને જેમાં નિર્ણયો અને કાર્યપદ્ધતિની ચર્ચા થાય છે અને સમજવામાં આવે છે એવું વાતાવરણ ઉભું કરવામાં મદદ કરે છે. યુ.કે. માં રહેતા સર્વ લોકોના જીવનધોરણમાં માનવ અધિકાર અધિનિયમ કેટલો સુધારો લાવે છે તેનો આધાર તેમાં પ્રસ્થાપિત મૂલ્યો પ્રત્યે કેટલો આદર છે તેના પર છે.

● **લોકશાહી માટે માનવ અધિકાર અધિનિયમ શું કહે છે?**

લોકશાહી જ માત્ર સરકારની એવી રચના છે જે સંધિનામા અધિકાર સાથે બંધ બેસે છે. સહનશીલતા અને વિચારધારાની વિશાળતા લોકશાહીનો પાયો છે-અને સંધિનામા અધિકારનો પણ પાયો. માનવ અધિકાર અધિનિયમ આપણી લોકશાહીમાં સંસદના મધ્યવર્તિ સ્થાનનો સ્વિકાર કરે છે. તેનાથી સરકારમાં પારદર્શકતા અને નિખાલસતાને પ્રોત્સાહન મળવું જોઈએ કારણ કે જાહેર સત્તાધિકારીઓ પ્રશ્નોની ચર્ચા માટે સંધિનામા અધિકારની ભાષાનો ઉપયોગ કરશે. કારણ કે આ એક ભાષા આપણે બધા સમજી શકીએ છીએ એના લીધે શું કહેવાય રહ્યું છે એ આપણે વધારે સારી રીતે સમજી શકીશું - અને તેમાં જોડાશું.

● **શું માનવ અધિકાર અધિનિયમ બધાને સંતુષ્ટ કરશે?**

બધી વખત નહીં. કોઈ નિર્ણયો વિરુદ્ધ દલીલ અને અધિકારો વચ્ચે સંઘર્ષ થઈ શકે છે. આપણે સર્વ સંમત નહીં થઈએ એવાં વિષયો પર જેવાં કે એકાંત, યાતના પીડિતના અધિકારો અને અભિવ્યક્તિના સ્વાતંત્ર્ય અંગેના પગલાંઓ. આવા વિષયોના નિર્ણયો પર માનવ અધિકાર અધિનિયમ અસર કરે છે. કેટલાક લોકોને એવું જરૂર લાગશે કે

ખોટા નિર્ણય પર પહોંચ્યા છીએ. પણ માનવ અધિકાર અધિનિયમે યોગ્ય ચર્ચાની અને મૂળભૂત અધિકારોનું સમતોલ રીતે સમ્માન જાળવવાની ખાત્રી આપવી જોઈએ.

- **માનવ અધિકાર અધિનિયમનું આપણા ન્યાયાલયો અને ન્યાયાધીશો માટે શું કહેવું છે?**

માનવ અધિકાર અધિનિયમ તેઓને વ્યક્તિઓના સંધિનામા અધિકારોનું રક્ષણ કરવામાં મદદ કરે છે. તથા તેઓ ચકાસણી કરી શકે છે કે મોટા જનસમુદાયના અધિકારો યોગ્ય રીતે સમતોલ રહે છે. જો વ્યક્તિઓના અધિકારો પર અસર પડવાની હોય તો જાહેર સત્તાધિકારીઓએ એ બતાવવું જરૂરી છે કે તેઓ તલવારનો ઉપયોગ દાઢી કરવા માટે નથી કરતાં. આનો ઘણી વખત ‘ સમપ્રમાણતા’ તરીકે ઉલ્લેખ કરવામાં આવે છે : સંધિનામામાં દાખવેલો સ્પષ્ટ હેતુ સાધ્ય કરવા માટે જરૂરી હોય એટલો અધિકારમાં હસ્તક્ષેપ કરવો. દાખલા તરીકે, એકઠા થવાનો મૂળભૂત અધિકાર છે - અને અન્ય લોકોને મળવાનો અધિકાર.

તેથી જો પોલીસ અથવા જાહેર સત્તાધિકારીઓ અમુક દેખાવો વિરુદ્ધ મનાઈ અથવા કૂચનો રાહ સિમિત કરવાનું વિચારે, તો પણ તેઓએ સર્વાંગી મનાઈ હુકમ લાદવો જોઈએ નહીં. તેઓએ ધ્યાનપૂર્વક સપ્રમાણતા વિષે વિચારવું જોઈએ જેથી તેઓ અન્ય લોકોને વાજબી રીતે અગાઉથી ધારણા કરેલા જોખમ સામે રક્ષણ આપવામાં જરૂર હોય તેનાથી વધારે આગળ ન વધે. દેશના દરેક ન્યાયાલયને તમને મદદ કરવા માટે તાલીમ આપવામાં આવી છે જ્યારે જાહેર સત્તાધિકારીઓ તમારા અધિકારો વિરુદ્ધ કાર્ય કરતાં હોય.

- **તો શું ન્યાયાલયો સંસદથી વિરુદ્ધ જશે?**

નહીં. માનવ અધિકાર અધિનિયમ સ્પષ્ટતાપૂર્વક કહે છે કે ન્યાયાધીશો સંસદ વિરુદ્ધ જઈ શકે નહીં. પણ ન્યાયાલયો કાયદાનું સંવર્ધન સંધિનામા અધિકારોની દિશામાં કરી શકે છે. ન્યાયાધીશો જાતે જ હંમેશા કાયદાનું સંવર્ધન કરી શકે છે. પરંતુ માનવ અધિકાર અધિનિયમનો અર્થ એ કે તમારા સંધિનામા અધિકારના પાયામાં રહેલા લોકશાહી મૂલ્યોના ધોરણ મુજબ તેઓ કાર્ય કરે છે.

માનવ અધિકાર અધિનિયમનો અર્થ શું વધારે મુકદ્દમા છે?

લાંબા ગાળે નહીં. ન્યાયાલયમાં જવું એ હંમેશા અંતિમ ઉપાય છે. માનવ અધિકાર અધિનિયમ અધિકારની સ્પષ્ટતા કરવામાં અને સાર્વજનિક સત્તાધારીઓને ન્યાયાલય દ્વારા કાયદાનું અર્થઘટન સમજાવવામાં મદદ કરે છે. શરૂઆતના દિવસોમાં લોકોએ નવા કાયદાનો ઉપયોગ તેમના અધિકારો અને અન્યના અધિકારો વચ્ચે સમતુલા કેવી રીતે મેળવવી તેના માટે કર્યો. પરંતુ ન્યાયાધીશોએ એ સ્પષ્ટ કરી દીધું છે કે તેઓ યથાર્થ ન હોય તેવી દલીલોમાં સમય બગાડશે નહીં.

દાખલા તરીકે, મૂળભૂત અધિકારોમાંનો એક જો આપણે લગ્નની ઉંમરના હોઈએ તો પરણવાનો છે. યુ.કે. ના કાયદામાં આ 16 વર્ષ નક્કી થયેલ છે. ન્યાયાલયમાં જઈ દલીલ કરવાની કે તમને આનાથી નાની ઉંમરે લગ્નની પરવાનગી આપે એ ચોક્કસ સમયનો બગાડ ગણાશે. આ એવા નિર્ણયો છે જે દરેક ન્યાયાલયને જાતે જ લેવા માટે પરવાનગી છે.

● સ્કોટલેન્ડ, વેલ્સ અને ઉત્તરી આયરલેન્ડ માટે શું?

વેસ્ટમિન્સ્ટરની સંસદને કોઈપણ કાયદો મંજૂર કરવાનો અધિકાર છે, સંધિનામું શું કહે છે એ અગત્યનું નથી. વેલ્સની અને ઉત્તરી આયરલેન્ડની વિધાનસભાઓ તથા સ્કોટલેન્ડની સંસદને આ અધિકાર નથી. જો તેઓ કાયદો મંજૂર કરે કે જે સંધિનામાના અધિકારો સાથે બંધબેસતો ન હોય તો ન્યાયાલયો તેમની વિરુદ્ધ જશે.

- હું હજુ વધુ કેવી રીતે શોધી શકું ?

માનવ અધિકાર અધિનિયમની વધુ માહિતી જાણવા માટે નીચેની વેબસાઇટ પર જુઓ :

www.humanrights.gov.uk

અથવા લખો: Human Rights Division, Ministry of Justice, 6th Floor, Selborne House, 54 Victoria Street, London SW1E 6QW

ઉત્તરી આયરલેન્ડમાં લખો: The Equality and Human Rights Unit, Office of the First Minister and Deputy First Minister (OFMDFM), Room E3.18, Castle Buildings, Stormont Estate, Belfast, BT4 3SR

સ્કોટલેન્ડમાં લખો : Scottish Executive Justice Division, St Andrew's House, Regent Road, Edinburgh, EH1 3DG

વેલ્સમાં લખો : Strategic Equality & Diversity Unit, Welsh Assembly Government, Cathays Park, Cardiff, CF10 3NQ

વધુ વિગતવાર માહિતી આપનારી માનવ અધિકાર અધિનિયમની માર્ગદર્શિકા, કે જે માનવ અધિકાર અધિનિયમની માર્ગદર્શિકા તરીકે ઓળખાય છે, તે અંગ્રેજી અને વેલ્શ ભાષાઓમાં ઉપલબ્ધ છે.

મફત પ્રત મેળવવા 020 7210 1437 અથવા મિનીકોમ 0800 358 3506 પર સંપર્ક કરો.

અગર તમને આ હસ્તપત્રિકાની પ્રત ઓડિયો કેસેટ પર અથવા બ્રેલવિધીમાં જોઈતી હોય, અથવા નીચે આપેલી અન્ય કોઈ પણ ભાષામાં જોઈતી હોય તો, 020 7210 1437 અથવા મિનીકોમ 0800 358 3506 પર સંપર્ક કરો.

આ હસ્તપત્રિકા નીચેની ભાષાઓમાં ઉપલબ્ધ છે :

વેલ્શ, બંગાળી, પંજાબી, ગુજરાતી, ઉર્દુ, અરેબીક, કેન્ટોનીઝ, પોલીશ, સોમાલી, ફ્રેન્ચ, તામીલ.